

İsmail PALAKOĞLU

Tasavvufun Gayesi: Olgun İnsan

“Tasavvuf, ruhu bedenî süffiliklerden temizleyerek süslemeyi ve batınî sıfatlarında Cenab-ı Peygamber (s.a.s)’e uymayı öğreten bir ilimdir.”

“Tasavvufun gayesi,
Hakk (c.c)’ın rızasını
kazanmak için nefisleri
temizlemek, güzel ahlâk
sahibi olmaya çalışmak,
kısaca Allah ve
Resûlü’nün ahlâkı ile
ahlâklanmaktır.”

Kaynağını Kur’an ve sünnetin ru-
hundan alan İslâm Tasavvufu, Muham-
medî bir ifade ile: “İslâm’dan İman’a,
İman’dan da ihsâna doğru” yükselen bir
mü’minin gönül iklimindeki manevî te-
rakkinin adıdır. Gaye İslâm’ı bütün safvet
ve hassasiyeti ile “Allah ve Rasulü’nün
ahlâkına uygun bir biçimde yaşamaktır.

Tasavvufî hayat, gerçek İslâm inancı-
nın derinliği ve dinamizmini, Peygamber
Efendimiz (s.a.v.), Ashab-ı Kiram ve ilk
dönem Müslümanlarında olduğu gibi
sosyal faaliyet ve mücadele için gerekli
gönül zenginliğini ve ruhî donanımını
sağlar.

Tasavvuf, tüm devirlerde olduğu gi-
bi, hatta onlardan da fazla, 21. yüzyılın
şu stresli, sinirli, gerilimli, bunalımlı, şüp-
heci, aceleci, dertli, hasta ve bedbaht
insanında “nerede” diye gece gündüz
aradığı, yalan yanlış şeylerden sağlama-

ya çalıştığı gerçek mutluluğun ilâhî yolu
ve anahtarıdır.

Tasavvufun Tarifi

Tasavvuf kelimesi incelendiğinde,
onun, “sûfî” kelimesi ile aynı kökten gel-
diği görülmektedir. Bu durumda, önce
sûfî kelimesinin kaynağını tesbit ederek
tasavvufun da lügat ve istilâh manasını
ortaya koymamız gerekmektedir.

Sûfî kelimesinin hangi kökten türetil-
diği konusunda farklı ihtimallerden söz
edilmiştir. Bunları şu şekilde sıralamak
mümkündür: “Safv”, “Benu Sûfe”, “Eh-
lu’s-Sufe”, “Sufâne”, “Sufâtu’l-Kafâ”,
“Saff-ı Evvel” ve “Sûf”

Bunlar içerisinde en tutarlısı, dil ka-
idesine ve tarihî gerçeklere en uygun
olanı “sûfî” adının “sûf” tan alındığını söy-
leyen görüştür.

İbn Hâldun (h.808/m.1405) da, bunu şu tesbitiyle teyid eder: “Bu kelimenin “sûf”tan türetildiğini kabul etmek, en doğrusudur. Çünkü bu yolun sâlikleri, umumiyetle yünden mamûl elbise giymekle meşhurdurlar.”²

Kabul gören bu görüşten hareketle Arapça dil kaidelerine göre, “sûf” kelimesinden tasavvuf kelimesini elde etmek mümkündür. Araplar “kamis” (gömlek) giyene “tekammese” dedikleri gibi, “sûf” (yün elbise) giyene de “tesavvaf” derler.³

Arapça kaidelerine göre de “sûf” un nisbesi “sûfî” dir. Tasavvuf ehline de “mutasavvif” derler. Muteber tasavvufî kaynaklar, İslâm âleminde kendisine “sûfî” denilen ilk zatın Ebu Hâşim el-Kûfî (h.150/m.767) olduğunu bildirmektedir.⁴

Başka bir rivayete göre de Cabîr bin Hayyan el – Kûfî’dir.⁵

Tasavvuf hakkında pek çok tarif yapılmıştır. Bunların genel bir değerlendirmesini yapabilmek için onlardan önem-

li olanlarından birkaç tanesini nakledelim:

Ma’rûf el-Kerhî (h.200/m.815): “Tasavvuf, hakikatleri almak, insanların ellerinde bulunan şeylere gönül bağlamamaktır.”⁶

Ruveym (h.303/m.915): “Tasavvuf, nefsi Allah’ın muradına terk etmektir. Tasavvuf üç haslet üzerine kurulmuştur: Fakr ile iftikara yapışmak, Allah yolunda bolca verip, başkasını kendine tercih etmek, taarruz ve ihtiyarı terk etmek.”⁷

Abdulbârî en-Nedvî: “Tasavvuf, ruhu bedenî süffîliklerden temizleyerek süslemeyi ve Batınî sıfatlarında Cenab-ı Peygamber (s.a.s)’e uymayı öğreten bir ilimdir.”⁸

Bu ve bunlar gibi birçok tariflere baktığımızda sanki hepsi birbirinden farklıymış gibi anlaşılır. Çünkü tasavvuf her sūfinin iç dünyasında cereyan eden ruhî hâllerle ilgili olup, ferdî yaşantı ve hissiyata taalluk eden mücerret bir sahadır.

Bu yüzden, tariflerin sanki birbirinden farklı şeyler gibi anlaşılması normal-

dir. Aslında birbirinden farklı gibi görünen bu tarifler dikkatli bir şekilde incelendiğinde, her birinin tasavvufu izahında isabet ettikleri ve ortak yönlerinin bulunduğu görülür. Genel olarak bu tariflerde işaret edilen ortak hususlar şunlardır:

1. Kalbi dünyadan ayırıp Allah (c.c)’a bağlanmak.
2. Kur’an ve Sünnet’in gösterdiği yolda çokça ibadet ederek ruhu saf-laştırmak.
3. İbadet, zikir, tefekkür, riyazet ve mücadele ile nefsin arzularını kontrol altına almak.
4. Hakikatin bilgisini elde edip Allah (c.c)’a vuslatı gerçekleştirmenin arzu ve gayreti içinde olmak.

Bir ilim dalı olarak genel bir tarif yapmak gerekirse; Tasavvuf, insanın kalbindeki kötü vasıflarla onlardan kurtulma çarelerinde, kalpteki iyi vasıflar ve onları kazanma yollarından, manevî mertebeleri kat ederek en yüksek mertebe olan “İnsan-ı Kâmil” mertebesine ulaşmanın

kurallarından ve nihayet "Tevhid" in sırlarından bahseden bir ilimdir, diye tarif edebiliriz.

Tasavvufun Konu ve Gayesi :

Tasavvuf, Hakk (c.c)'in rızasını kazanmak ve ebedî saadete ulaşmak için nefsi terbiye etme, ahlâkî güzelleştirme, içi ve dışı tenvir etme, suret ve sîreti tezkiye etmeden bahseden bir ilimdir. İşte onun konusunu insan ve özellikle insanın ruhu, ahlâkî ve psikolojik yapısı teşkil etmektedir.

Tasavvuf zevken bilinen ve yaşanan bir ilim (hâl ilmi) olduğu için İslâm'ın bâtinî yönünü teşkil eder. İman, İhsan ve Hakk'ı tanıyıp bilmek de onun konusu içine girer.

Ayrıca tasavvuf ilmine mahsus istihlâklar onun konularıdır. Mesela; nefsini bilmek, kalbini bilmek, nefsini temizlemek, kalbini temizlemek, mûkâşefe, muşâhede, makamlar, hâller, kurb, vusûl, fenâ, bekâ, sekr, işaret, ilham vs.⁹

Hz. Peygamber (s.a.s), "Ben güzel ahlâkî tamamlamak için gönderildim."¹⁰ buyurmakla, son peygamber olarak gönderilişinin gayesini belirtmiştir. Tasavvufun gayesi de, ahlâkî kemâl mertebesine ulaşmak için her hususta Hz. Peygamber (s.a.v)'in gösterdiği yolu takip ederek, iç ve dış olgunluğu itibariyle onun gerçek vârisi olmanın yolunu göstermektir.

Tasavvufun gayesi, Hakk (c.c)'in rızasını kazanmak için nefsi temizlemek, güzel ahlâk sahibi olmaya çalışmak, kısaca Allah ve Resûlü'nün ahlâkî ile ahlâklanmaktır.

Tasavvufun bir gayesi de Hz. Peygamber (s.a.v)'den sonra, O'nun ruhî ve mistik liderliğini üstlenebilecek hakikî vârislerini yani veliler ve sûfilerden oluşan irşat edecek kişileri yetiştirmektir. Aynı zamanda da insan ruhunda gizli olan ilahî sırları keşfedip ortaya çıkarmaktır. Ayrıca da tasavvuf, insana ölmeden önce ölmenin ne demek olduğunu ve nasıl gerçekleştireceğini öğretir.¹¹

Netice itibariyle, tasavvufî sistemde ulaşılmak istenen gaye, ahlâkî kemal mertebesine varmak için her hususta Hz. Peygamber (s.a.v)'in gittiği ve gösterdiği yoldan yürüyüp, iç ve dış olgunluğu itibariyle insanlığın kemaline en güzel örnek olan Hz. Muhammed (s.a.v)'in hakikî vârisi olmaktadır.

Dipnotlar:

- 1- Kelâbâzi, *Ta'arrûf*, ss. 9-14; Ebu Nuaym, *Hilye*, c.I, ss. 17-20; Serrâc, *Luma*, s. 46-47 Kuşeyrî, *er-Risâle*, c.II, s. 550, Sühreverdi, *Avârîf*, s. 59.
- 2- İbn Haldun, *Mukaddime*, Kahire, trs, s.467.
- 3- Kuşeyri, a.g.e, s.450 ; Sühreverdi, a.g.e , s.60.
- 4- Câmî, Abdurrahman, *Nefehatû'l - üns*, (Haz. Süleyman Uludağ, Mustafa Kara), İstanbul, 1995, s.153.
- 5- Massignon, *İ.A*, tasavvuf mad, C. XII / I , s.26.
- 7- Sühreverdi, a.g.e, ss.53 – 56.
- 8- Nedvî, Abdülbârî, *Tasavvuf ve Hayat*, terc : Mustafa Ateş İstanbul 1967, s.6.
- 9- İz, Mahir, *Tasavvuf*, İstanbul, 1990 s.30 ; Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatler*, s.27.
- 10- İmam Malik, *Muvatta*, Ebu Hureyre'den rivayet edilmiştir. (Aclunî, *Keşfu'l - Hafâ*, c.I , s.211).
- 11- Öztürk, Yağar Nuri, *Kuran-ı Kerim ve Sünnete Göre Tasavvuf*, İstanbul, 1979, s.22.